Quædam Officinæ plures forsan cõseruas habent ex floribus conditas, sed multę quoque pauciores. Si quis his non contentus, alias ex aliis floribus desiderarit, est illi liberum parare. vt conseruam *pœoniæ*, *tamarisci primulæ veris*, & *cichorii*.

Conserua florũ malua. Nonnulli conseruam *florum malua* parant, quam calculosis & vitiis renum mirũ in modum prodesse testantur: vim namq; habet leniendi, ardorem mitigandi, meatus diducendi, & saburram à partibus excernendo lotio dicatis expellendi.

ADDITIO.

Conserua Esulæ vel lathyridis D. Io. Hartmanni Beyeri.

℞ fol. & fl. Esulæ helioscopiæ, vel minoris, quæ cyparissias dicitur. ℥ iij, vel fol. lathyridis ℥ iij, fl. ros purpurear. viol. martiarum an. ℥ j. ß, sachari canarini ℔ j. Mi. f. sec. art. conserua.

Vsus huius conserua.

℞. conserv. esulæ ℈ ij. vel ʒ j, mastic. gr. viij. spec. diamosch. dulc gr. iiij, infundantur in vino albo tenui vel aqua conueniente per horas 12. colato adde succi cydonior. ℥ ß, aq. cinnam. ʒ j. Mi. f. haustus.

Quercetanus.

SECTIO VII.

DE FRVCTIBVS, ET ALIIS PLANTARVM partibus conditis.

Fructus condiendi non teruntur, vt flores, sed vel integri cum paruuli sunt, vt Ribes, & Berberis, vel etiam maiusculi, vt cerasa; vel in frusta secti, vt citonia condiuntur. Radices quoq; tantum concisæ & purgatæ conficiũtur præsertim tenellæ, & quæ coctura mollescunt. De his autem omnibus condituris in hac sectione breuiter differemus.

CAP. I.

Cerasa condita.

℞. Cerasorum maturorum, ac selectorũ, & à pediculis purgatorum ℔ ij. Sachari albissimi ℔ j. Coque igne primum luculento, dein clementiore, spumam innatantem abiiciendo, quousq; fiat ex illorum succo & sacharo syrupus optime coctus.

COMMENTARIVS.

Cerasorum multæ sunt varietates, quorum ea tantum seliguntur ad cõdituram, quæ rubra sunt, acido-dulcia, succo multo turgidula, breuiori pediculo inhærentia, vt & ea, quæ ex obscuro rubent, *agryota* vulgo dicta. Vt autẽ rite condiantur, aqua pauca debet commisceri; sic enim sacharũ liquatur facilius, & cerasa citius ac melius concoquuntur. Perfecte autem cocta iudicantur, cum syrupi gutta in marmor effusa non diffluit: Tunc siquidem ab igne remouenda, & vbi parum refrixerint, in vasis idoneis reponenda. *Quænam cerasa ad condituram eligenda.*

Cerasa condita propter suauitatem & salubritatem singulis ægrotis, morbo quouis laborantibus, & quouis tempore solent exhiberi.

CAP II.

Ribes & Berberis condita.

℞. Ribes, vel Berberis ℔ j. ß. sachari ℔ j. aquæ parum. Coquantur ex arte vt simul cum his coctis fiat syrupus cõsistentiæ legitimæ.

COM-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-169808-p0044-6 DFG

COMMENTARIVS.

Ex horum fructuum succo calore Solis, vel ignis inspissato fit sapa; ex eodem sacharo simul; vt decet, coctis, syrupus. Vtriusq; autem vires eximiæ sunt, & medicatæ, & ægrotis sanitati restituendis perutiles, vt *supra* monuimus. Sed & pro bellariis iidem fructus non parum expetuntur: ob id integri condiuntur, vt etiam ad hyemē possint asseruari, & ægrotis quoque exhiberi; quibus non modo sæpe arrident, sed & conducunt. Ad illorum conditurā solet parum aquæ permisceri, sed melius eius loco succus alterutrius cōmiscebitur. Sic n. conditura acidior erit; vt & dulcior, si par sachari & fructuum pondus, vt multi faciunt, adiungatur.

CAP. III.

Pyra condita.

℞. Pyrorum moschatellinorum, decorticatorum, sachari albissimi an. ℔. ij. aquæ ℔ j.
Coque perfecte igne luculento, donec pyra fundant syrupum, consistentia legitimum.

COMMENTARIVS.

Eodem modo alia pyra condiuntur, vt rufula quædam suauissima, *Rousseletti* nomine notiora; vt & alia multa carne solidiore prædita. Nonnulli, vt palato reddant amiciora, *caryophyllis* configunt; sic namque cum dulcedine aromaticum quendam odorem, saporemque nanciscuntur delectabilem. *Poma*, quod carnem habeant molliorem, quæ coctura facile velut in pultem abit; integra non condiuntur, sed ex his in frusta sectis, & cum *sacharo* ex arte coctis fit pasta quædam, quæ in cylindros partita studiose exsiccatur & seruatur.

Pasta pomorum.

CAP. IV.

Nuces conditæ.

℞. Nuces virides, & adhuc teneras. n. l. A corticeexterno purga, Acu vel stylo vtrinq; perfora: infunde nouem aut decē dies in aqua tepida, ea quotidie mutata; dein coque, dum mollescant. Tum singulas terge linteo, & sicca: Caryophyllis, aut cinnamomo per bacillos secto confige: postea cum pari sachari pondere & aqua sufficienti quantitate coque perfecte: Repone in vase idoneo & seruato.

COMMENTARIVS.

Ægre ferunt multi, quod nuces conditæ nigrescant, quem ingratum colorem vt impediant, nuces primum coctas, dein aromatis confixas in vase recondunt, superfundunt syrupum exacte coctum, adhucque calentem. Diebus sequentibus, si syrupus recrudescat, denuo coquunt, & adhuc superfundunt; qui si rursus fluidior appareat, recoquunt, vt tandem in legitima remaneat consistentia. Sic enim conditæ nuces albidiores manent. Commendantur ad ventriculi imbecillitatem, flatuum dissipationem, colicum dolorem & coctionem iuuandam.

CAP. V.

Pruna condita.

℞. Prunorum nondum perfecte maturorum & depellatorum, Sachari optimi an. ℔ j.
aqua limpidissima ℔ ß.
Coquantur vt cerasa, eodemque modo seruentur.

COMMENTARIVS.

Mira est vbique prunorū vbertas & varietas inter quę multum expetūtur *damascena, alba, rubra, nigra, violacea*: magis ve-

ro *Brignolensia & Pardigonia*; sed omnium maxime imperialia dicta, quæ omnia matura esui gratissima sunt.

Vt autem seruentur fructuum reliquorum more condiuntur; atque primum exterior eorum cortex detrahitur: & vbi singula decorticata fuerunt, e vestigio in aquam proiiciuntur, ne flauescant, nigrescantve. Sic enim omnia bene mundata coquuntur, quousque syrupus ex eorum succo & *sacharo* commixto legitimæ conficiatur consistentiæ.

Eodem modo mala persica & præcocia condiuntur.

Cortices arantiorum, limonum & citriorum.

Cortices *arantiorum*, *limonum*, *citriorum*, partim ob duritiẽ, partim ob insuauitatem ante condituram semel atq; iterum macerantur in aqua tepida, in quam nonnulli prima vice nodulum cinerum iniiciunt; secunda, in aqua simplici, in qua tandem cum æquali ad cortices pondere *sachari* coquuntur, vt artis est, sicque probe conseruantur cum syrupo perfecte cocto.

Confecturæ siccæ qui fiant.

Quibus vero nonnisi confecturæ siccæ, vt vocant, arrident, sic illis parabuntur. Cortices dicti dicto modo conditi sumendi sunt; syrupus, quo exterius madent, vel linteo detergendus, vel aqua leuiter abluendus. Sic tersi & exsiccati cortices in aliud sacharum ad consistentiam electuarij solidi coctum immergendi, & adhuc parum coquendi; dein amouendi, & Soli, vel loco calido, vt hypocausto exsiccandi; tum asseruandi. Verum hæc nimis curiosa condiendorum fructuum ars ad aromatarios, quam pharmacopœos spectat magis.

Cerasum. Cidoniatum

CAP. VI.

Citonia condita.

℞. Citonia decorticata, in quatuor aut sexpartes diuisa, & à membranulis & seminibus purgata n.x. aut xij. Sachari pondus æquum: Coquantur cum aqua sufficienti, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Citonia propter soliditatem multam cocturam patiuntur: maiore propterea aquæ quantitate est opus. Tamdiu vero coqui debent, non modo vt mollescant, sed vt syrupus crassior euadat, in quo sunt asseruanda integra, non discerpta, aut in pultem redacta.

Alio modo citonia condiuntur, cocta nempe cum *sacharo*, & inter coquendum subinde agitata, vt formulam crassiusculę pultis acquirant; Tunc enim ab igne remouenda, & in pyxidibus ligneis, ac abietinis reponenda. Si par citoniorum & sachari pondus commisceatur. Cidoniatum hinc factum suauius est, sed minus astrictorium. Vocatur autem *crassum cidoniatum*.

Aliud adhuc & magis rubellum, & lucidum paratur, ex solo nempe decocto corticum, & seminis citoniorum, cui additur *sachari* æqualis portio, vel paulo minor, & coquitur supra consistentiam syrupi. Atq; in piceas pyxides infunditur, & seruatur. Si inter coquendum peluis coperiatur, Cidoniatum magis rubrum efficitur, quem colorem omni cidoniato expetitum, vt habeant multi, succum citoniorum adiiciunt, vulgus *Cidoniatum clarum* nominat: alii *Aurelianense*, quod Aureliæ sit frequentissimum.

Myua citoniorum.

Paratur & *Myua* ex citoniis, sed modo parum dissimili: nam succus ex his raspatis elicitur; magma coquitur, & colatur: Colaturæ miscetur *sacharum* duplum: coquitur ad consistentiam electuarii: Commiscetur succi pondus æquum ad *sacharum*, sicque fit *Gelatina citoniorum*, colore rubella, sapore grata, viribus commendata.

Gelatina citoniorum.

FOLIO-

FOLIORVM CONDITVRA.

CAP. VII.

Folia adianti condita.

℞. *Adianti albi, selecti, & à stipulis exilibus mundati* ℔. *j. Sachari boni* ℔. *ij.*

Tere seorsim foliola; tum sacharum: postea misce: denuo contunde, & habebis conseruam.

COMMENTARIVS.

Folia rarissime condiuntur, cum vel ex his siccatis decocta, & syrupi conficiantur illorum viribus dotata, vel etiam sicca seruentur, vix anno elapso priore exoleta: quædam tamen vires adeo habent euanidas, vt siccæ vix quicquam genuinæ qualitatis retineant: cuiusmodi est capillus veneris verus, seu Mompessulanus, qui propter eximias vires, ab his, quæ eo carent, regionibus expetitur, ad quas defertur forma conseruæ, modo præscripto paratæ, quo & alia quoque folia sicciora possunt condiri; humidiora vero sic:

CAP. VIII.

Folia tussilaginis condita.

℞. *Succi foliorum tussilaginis* ℔. *j. Sachari* ℔. *ij.*

Coque in consistentiam electuarii, cui adhuc calidissimo, adde tussilaginem intritam, & fiat conserua.

COMMENTARIVS.

In huius conseruæ confectura tritorum foliorum quantitas non definitur, quam alii maiorem, alii minorem adiiciunt. Sat vero est tertiam, aut ad summum mediam illorum ad sacharum pondus permiscere. Debent autem conseruæ sic paratæ diutius insolari, & subinde rudicula mouere, vt quoquo versum calefiant, & aquea humiditas, quę magis in istis exuperat, dissipetur. Simili modo aliæ foliorum condituræ parantur.

Folia tussilaginis condita multum conferunt tussiculosis, pulmonicis, & quibus fit frequens delapsus humoris è cerebro ad thoracem & partes vitales. *Vires.*

CAVLIVM CONDITVRA.

CAP. IX.

Caules lactucæ conditi.

℞. *Caulium lactucæ crispæ à pellicula exteriore purgatorum* ℔. *j.*

Coquantur in aqua, donec mollescant; deinde linteo exsiccentur. Postea sume par sachari pondus, & cum aqua sufficienti quoque, donec syrupus aliquanto crassior euadat, & repone in vase idoneo.

Si forma sicciore magis arrideant, exterius tergeantur & siccentur: deinde cum sacharo ad electuarii spissitudinem coctoparum seruefiant: tandem amoueantur, & loco calido exiccentur.

COMMENTARIVS.

Pauci admodum plantarum caules condiuntur, vel ob duritiem, vel insuauitatem, aut qualitates inutiles & negligendas. Qui crassitudine, dulcedine, teneritate, & virium præstantia commendantur, possunt recte condiri, vt caules *lactucæ* potissimum *crispæ*, vt caules *cinaræ*, seu *articaulis*, quem vulgus *artichocum* nominat. Ex vtriusque enim caulibus aromatarii solent confecturas siccas modo *supra* descripto facere.

Caules lactucæ conditi demulcendæ sitiſunt idonei, stomacho æstuanti prosunt, & hepatis feruori.

Cap. X.

Caules Cynaræ conditi.

℞. *Caulium Cynaræ à pellicula externa, & fibris durioribus purgatorum* ℔. j. *Coquantur in aqua, donec tenerescant: deinde linteo exiccentur. Tum cum sachari pari pondere, & aqua sufficienti denuo coquantur, donec syrupus fiat crassior. Repone confecturam in vase idoneo: quæ si forma sicciore magis expetatur, eodem modo paretur, quo lactucarum cauliculi.*

Commentarius.

Cynaræ caules sumi debent albidi, qui scilicet nondum extra terram eruperunt; plebecula *cardus* appellat, quæ tota hyeme frequenti sunt in vsu Lutetiæ, vbi Cynaræ vberrime luxuriant, quibus nulla ratione multi vtuntur ad stimulos veneris proritandos. Parum enim materiæ genitalis & flatulenti spiritus corpori præstant, succi vero melancholici plurimum, ex Galeno *lib. 2. de alim. facult.*

Seligendi autem sunt caules Cynaræ vulgaris, non Hispanicæ & spinosæ, quæ è genere carduorum est; imo vtraque ex eorum sobole deprompta, sed illa cultu & arte lætiorem faciem, & saporem magis gratiosum sibi comparauit.

Vires. Caules Cynaræ conditi pro sanorum bellariis & comessationibus magis, quam pro ægrorum dieta celebrantur.

RADICES CONDITÆ.

Cap. XI.

Radix pœoniæ condita.

℞. *Radicum pœoniæ lotarum & purgatarum* ℔ ij.
Bulliant in aqua, donec mollescant. Percoctæ super linteum extendantur in vmbra diem integrum, aut biduum, vt humorem aqueum refundant: dein coque par sachari pondus eum pauca portione huius decoctionis ad consistentiam electuarij; Adde radices prædictas: & denuo parumper coque. Tum aufer ab igne, & repone in vase idoneo.

Commentarius.

Radicum aliæ non nisi Vere condiri debent, antequam scilicet illarum succus in thyrsos, ramos & frondes fuerit absumptus; aliæ, cum primum plantæ suis foliis exuuntur, nempe Autumno, quo tempore vis multarum stirpium confugit ad radices; tunc enim magis est percoctus humor, quam alio tempore: Nonnullæ & Vere, & Æstate, & Autumno recte condiuntur, quæ scilicet perpetuo succulentæ sunt, licet caules nondum eruperint vel adoleuerint, vel aruerint. Colligendæ sunt igitur eo tempore, quo vis earum est melior, vt radix *Satyrij & Ireos* vere radix *pœoniæ* Augusto mēse, Syluii iudicio, vel potius Martio; *Enulæ, Bryoniæ & peucedani* Autumno, vt *cap. 13. lib. 1. Institut.* fusius docuimus. *Radices quando condiendæ.*

Earum autem nonnullæ amarę sunt, vel acres, & insuaues, quæ ante condituram pluries in aqua macerandæ: aliæ satis gratæ, quę vbi diem vnum in aqua tepida fuerint infusæ, in eadem, aut semel mutata concoquendæ, vt radices *pœoniæ*, quæ iuxta formulā præscriptā optime condiuntur; vel aliam parum dissimilem, cum scilicet super eas coctas affunditur *sacharum*, instar electuarii mollis coctum: quod vbi recruduerit, denuo coquendum: idq; toties repetendū, quoties crudescere videbitur.

Radices pœoniæ conditæ vires magnas habent ad arcendam & curandam epilepsiam, si mane ieiuno stomacho, & hora somni modicum sumatur. *Vires.*

Cap. XII.

Radices eryngiorum condita.

℞. *Radicum eryngiorum frustatim incisarum,*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-169808-p0048-9 DFG

ſarum, & intus à parte ligno ſa purgatarum ℔.j.
Coquantur in aqua ad mollitudinem: exiccentur in vmbra ſuppoſitis linteis: tum miſceantur ſacharo earundem decoctione ſoluto, & ad electuarii ſpiſſitudinem cocto: atq; rurſus parum concoquantur, vt aquea quædam humiditas diſſipetur Tandem in olla conueniente reponantur, & ſeruentur. Sic radices bugloſſi condiuntur.

COMMENTARIVS.

Radices Eryngiorum quod dulces ſint, ante condituram ſemel tantum ſunt macerandæ & in eadem aqua coquendæ, donec molleſcant: deinde cum *ſacharo* condiendæ, vt dictum eſt. Addit Meſue aromata quædam, vt *cinnamomum, & zinziber*, quibus configi ſuadet, & coquit cum portione *mellis & ſachari*, vel *melle* ſolo, ſed triplo. Verum conſuetior & melior parandi modus is eſt, quem exhibemus.

Secacul. Paſſim autem occurrit in Arabum paginis *ſecacul*, quod hucuſque pro *eryngio* deſumptum eſt: illius tamen deſcriptio ab Auicenna, & Serapione tradita aliam plantam, ſi non viribus, ſaltem vultu diſſimilem oſtendit, quæ in India colitur & conditur; Ad res venereas cuſtoditur & datur, vt & noſtrum *Eryngium*, quod à nonnullis, ſed male, *ſecacul* nominatur, licet vires habeant affines: vtrunque enim calidum & humidum eſt in fine primi, vel initio ſecundi receſſus, & veneris ludibria mouet.

Recte igitur faciunt, qui Syluii conſilium ſecuti, *Secacul Indici* penuria, *eryngium* noſtras ſubſtituunt, vt poſthac amplius ſtomachari deſinant, qui ęgrius hanc ferunt ſubſtitutionem, donec ex Syria verum *Secacul* aduexerint.

Eryngium. Eſt autem *eryngium* ex aculeatarum ſtirpium genere; cuius tamen folia adhuc tenella, nec ſpinoſa, nec rigida ſunt, & in cibos recipiuntur. Lata vero ſunt, ait Dioſcorides *cap. 17. lib. 4.* & extremo ambitu aſpera, guſtui aromatica: & vbi adoleuerint, pluribus ſpinis horridis aculeantur; vt & capitula in faſtigio rotunda, acutiſſimarum ſpinarum ambitu circumuallata: radix longa, exterius nigricans, intus alba, tenera, guſtui dulcis ac grata. Eius autem hiſtoria fuſius deſcribitur *libr. 1. de materia Medica.*

Radix eryngii condita alit, ſemen auget, venerem ſtimulat, vrinam mouet, & ſaburram renum ac veſicæ pellit. *Vires.*

CAP. XIII.

Radices Symphiti conditæ.

℞. *Radicum ſymphiti maioris per taleolas conciſarum.* ℔.j.
Macera & coque ſufficienter in aqua, donec molleſcant: ſic percocta, & diem vnum in vmbra ſiccata iniciantur in ſacharum earundem decocto ſolutum, & ad craſſitiem electuarii coctum; atque rurſus parum coquantur, vſque dum aquea ſuperfluitas abſumatur tota. Sic apparatu ſacharato condita in vaſe ſeruentur idoneo.

COMMENTARIVS.

Recte quidem radices ſymphyti iuxta modum deſcriptum condiuntur, vt & aliæ multæ, quæ coctura facile molleſcunt. Maluit tamen multi eaſdem ſic præparare ac condire. Radices primum lotas & mundatas coquunt; deinde tundunt; poſtea cribro tranſmittunt; tum excipiunt duplo *ſacharo* ad electuarii conſiſtentiam cocto: tandem calefaciunt adhuc, & recondunt pyxidibus. Idem ſolet fieri de radicibus omnibus craſſioribus: ſic enim melius à ſuis fibris purgantur, & perfectius omni ex ſui parte conficiuntur.

Valent plurimum ad ſanguinem vndecunque fluentem, ad delapſum humorum cohibendum, & ad vulnera partium internarum agglutinanda.

CAP. XIV.

Radices Enulæ conditæ.

℞. *Radicum enulæ campanæ lotarum, purgatarum, & in frusta sectarum* ℔ ij.

Infunde in aqua tepida per quatriduum, aqua quotidie mutata, dein coquantur, quousque tenerescant. Sic coctæ linteo duplicato excipiantur: in vmbra exiccentur: postea sumatur æquale sachari pondus; cui ad consistentiam electuarii cocto addantur radices prædictæ, & simul denuo parum concoquantur: tum in vase reponantur.

COMMENTARIVS.

Radices Enulæ plus vel minus macerandæ, & aqua mutanda pro illarum infirmitate, quę si bina, trinave maceratione possit emendari, & amicior reddi, non diutius immergendæ, ne earum vis exoluatur, ac in aquam deponatur tota.

Heleniiseu enulæ radices conditæ stomachum roborant, cor recreant, flatus discutiunt, coctionem iuuant, aduersus venena prosunt, & morbos pestilentes ac virulentos.

CAP. XV.

Radices Satyrii conditæ.

℞. *Radicum Satyriorum lotorum & mundatorum* ℔ j.

Coquantur in aqua quousque tenerescant; dein in vmbra siccentur, suppositis linteis. Exsiccatæ misceantur cum pari portione sachari in earum decoctione clarificata ad electuarii consistentiam cocti, & postea adhuc parum coquantur, vt humiditas aquea tota dissipetur.

COMMENTARIVS.

Debent integræ Satyrionis radices condiri: earum enim moles non impedit, quominus totam sachari substantiam peruadat. Nulla aromata adiecimus, vt hecticis & febrientibus securius dentur. Vires habent Diasatyrio affines, sed imbecilliores, vt videbimus postea suo loco. *Vires.*

Aliæ radices multæ eo modo, quo superiores condiuntur, quas breuitatis gratia omitto. *Zinziber* recens non habemus, sed ex *Bengala* Indiæ regione, vbi copiosissimum & laudatissimum prouenit, ad nos conditum aduehitur.

ADDITIO.

Vffenbachij.

Acorus conditus.

℞. *radic. acor. recent.* ℔ *ij.*
decoquantur & incidantur: postea addatur zinzib. incis. ℔ j. *Coquantur simul vna aut altera ebullitione & incidantur: deinde*

℞. *moll. despumati* ℔ *viij.*
Iterum cum acoro & zinzibere coquantur ad iustam perfectionem, in fine adde sequentem pulverem.

℞. *piper. nigr.*
zinzib.
caryophyll.
galang. an. ℥ ß.
cardamomi
nucis t. an. ℥ ij. *pulverisentur omnia subtilissime & Mi pro vsu.*

SECTIO VIII.

DE ECLEGMATIS IN OFFICINA SERVANDIS.

Inter medicamenta præparantia Eclegmata merito locum habent, quod humores thorace contentos ad expulsionem per Anacatharsim præparent, vt eosdem alio impactos